

İngiliz Kolonisi Bengal'in Yazılı Metinlerinde Atatürk

Atatürk In The Written Texts Of The British Colony Bengal

Shakil Reja EFTI

İstanbul Gedik Üniversitesi Bangladeş
Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
Müdürü, İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi/Received 01.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted 04.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 15.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Shakil Reja Efti
E-mail: shakilreja144@gmail.com

Cite this article: Efti, S. R. (2024) Atatürk
In The Written Text Of The British
Colony Bengal. *Journal of Atatürk*,
13(1), 36-47.

Atıf: Efti, S. R. (2024). İngiliz Kolonisi
Bengal'in Yazılı Metinlerinde Atatürk.
Journal of Atatürk, 13(1), 36-47.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial
4.0 International License.

ABSTRACT

Türkiye, which emerged victoriously under the leadership of Mustafa Kemal following the dissolution of the Ottoman Empire, historically recognized as the guardian of Islam through the caliphate, and subsequently transitioned into the Republican regime after enduring struggles, has consistently served as a source of inspiration for the people of Bengal and the contemporary sovereign state of Bangladesh. This admiration stems from the Bengal region's historical confrontation against colonial powers, with Türkiye embodying an anti-imperialist standpoint. In this study, selected written texts about Kemal Atatürk by leading intellectuals of Bengal's history, Rabindranath Tagore, Ramnath Biswas, and Kazi Nazrul Islam, have been examined to understand how Atatürk and the Turkish War of Independence were perceived in Bengal during the period these works were written. Using documentary analysis, this study presents Turkish translations of selected works by these three Bengali writers that have not been previously discussed in Turkish literature, and conducts text analysis. In various works by Rabindranath, Ramnath, and Nazrul examined in this study, it is observed that all three writers were supporters of Kemal Atatürk and endorsed the Turkish War of Independence under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, as well as the modern secular Republic of Türkiye.

Keywords: Atatürk, Bengal, Rabindranath Tagore, Ramnath Biswas, Kazi Nazrul Islam

Öz

Hilafetle birlikte Müslümanlığın koruyucusu olarak görülen Osmanlı İmparatorluğu ve akabinde çetin mücadeleler sonucu cumhuriyet rejimi ile birlikte Mustafa Kemal Paşa sayesinde tekrar küllerinden doğan Türkiye, anti-emperyalist duruşu nedeniyle bir zamanlar sömürgeciliğin altında mücadele eden Bengal bölgesi ve günümüz bağımsız Bangladeş halkı için hep ilham kaynağı olmuştur. Bu çalışmada, Bengal tarihinin önde gelen aydınlarından Rabindranath Tagore, Ramnath Biswas ve Kazi Nazrul İslam'ın Kemal Atatürk hakkında yazdığı seçkin eserler incelenmiş ve bu eserlerin yazıldığı dönemde Bengal'de Atatürk ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın nasıl anlaşıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Belgesel tarama yöntemi kullanılarak bu çalışmada, bu üç Bengalli yazarın Türkiye literatüründe hiç değinilmemiş seçkin eserlerinin Türkçe çevirilerine yer verilmiş ve metin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ele alınan Rabindranath, Ramnath ve Nazrul'un çeşitli eserlerinde, her üç yazarın da Atatürk taraftarı olduğu ve eserlerinde Mustafa Kemal Paşa liderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı'nı ve modern laik Türkiye Cumhuriyeti'ni destekledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Bengal, Rabindranath Tagore, Ramnath Biswas, Kazi Nazrul Islam

Giriş

Bengal bölgesi, Güney Asya'da konumlanan günümüz Bangladeş'i ve Hindistan'ın Batı Bengal eyaletini kapsamaktadır. Bölgedeki Müslümanlar, Osmanlı hükümdarlarını İslam'ın koruyucusu olarak görmekteydiler. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu yıkılma riskiyle karşı karşıya kaldığında, Hindistan Yarımadası'nda onları korumak amacıyla ortaya çıkan Hilafet Hareketi, dinsel motivasyon ve anti-emperyalist düşünceler gibi birçok etkene dayanmaktaydı. Ancak Mustafa Kemal Atatürk, halifelğin kaldırıldığını ilan ettiğinde, Hindistan Yarımadası'ndaki Hilafet Hareketi etkisiz hâle gelmişti ((*Khilafat Andolon*, 2015; Trivedi, 1981).

Mustafa Kemal'in Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıldığını açıklaması, Hindistan'da ve genel olarak İslam dünyasında geniş çapta tartışmalara yol açmıştı (Trivedi, 1981: 461-462). Bengal Müslümanlarının bir kısmı, diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi, onun getirdiği reformları kabul etmekte zorlanmıştı (Khilafat Andolon, 2015). Ancak birçok Bengalli Müslüman entelektüel, Mustafa Kemal Paşa'yı desteklemek için ortaya çıkınca durum değişmeye başlamıştı. Kazi Nazrul İslam (24 Mayıs 1899 – 29 Ağustos 1976) tarafından 1921 yılında Bengalce yazılmış 258 mısralık “Kamal Paşa” (Kemal Paşa) şiiri buna en iyi örneklerden biridir (Efti & Gönenç, 2023: 136-137).

Kemal Paşa, sadece Bengalli Müslüman toplumuna değil, aynı zamanda Hindu aydınlarına da bir ilham dalgası getirmiştir. Nobel ödüllü Bengalli şair Rabindranath Tagore (7 Mayıs 1861 – 7 Ağustos 1941) ile bisikletle dünyayı gezen Bengalli yazar ve gezgin Ramnath Biswas'ın (13 Ocak 1894 – 1 Kasım 1955) yazıları bu bağlamda Türkçe literatürde hiç ele alınmamıştır. Bunun yanı sıra Kazi Nazrul'un editörlüğünü yaptığı Dhumketu (Kuyruklu Yıldız) dergisinde 1922 yılında Hindu kadın şair Sri Sarsibala Basu'nun (1886 - 1929) Atatürk hakkında bir şiirinin yayımlandığı görülmektedir. Basu, elimizdeki bilgilere göre Atatürk hakkında Bengalce şiiri yayımlanmış olan ilk kadın şairdir.

Günümüzde Türkiye ile Bangladeş arasındaki coğrafi uzaklığa rağmen iki ülke arasında yakın ilişkiler görülmektedir. İki ülke arasındaki bu bağ, esas olarak kamu diplomasisi aracılığıyla güçlendirilmiştir. Nazrul'un “Kemal Paşa” şiirine baktığımızda, Atatürk'ün önderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı ve devriminin tüm hikâyesinin burada şiirsel bir şekilde anlatıldığı görülmektedir. Bengalli okurlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki inkılapları bilmeseler de bu şiirle Kemal Paşa taraftarı olmuşlardır. Kemal Paşa, Bengal'de o kadar popüler olmuştu ki birçok aile

erkek çocuklarına “Kamal” adını vermişti. Kemal kelimesinin kendisi bir kahramanlık sembolü hâline gelmişti. Bengal ulusunun babası Bangabandhu Şeyh Mujibur Rahman bile oğluna Kemal adını vermişti. Mustafa Kemal'in, Bangabandhu'nun siyaset felsefesi üzerindeki derin etkisi de dikkate değerdir. Kısaca, Bangladeş'in bağımsızlık tarihinde ve bağımsız Bangladeş'in felsefi temellerinde Mustafa Kemal'in önemli bir etkisi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Mustafa Kemal önderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Bengal bölgesi İngiltere sömürgesiydi. Bengal bölgesi başta olmak üzere o dönemde tüm dünyadaki sömürge güçlerine karşı duran halklar için Mustafa Kemal bir ilham kaynağı olmuştur. O zamanlar bir İngiliz Kolonisi olan Bengal bölgesinin çeşitli yazılı metinlerinde Mustafa Kemal ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın ele alınış biçimi bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Bengal'in önemli aydınlarından Rabindranath Tagore, Ramnath Biswas ve Kazi Nazrul İslam (bu sıralama doğum tarihlerine göre yapılmıştır) tarafından Atatürk hakkında yazılmış seçkin eserleri inceleyerek o dönemde Bengal bölgesinde Atatürk ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın ne anlam ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Belgesel tarama yöntemi kullanılarak bu çalışmada, bu üç Bengalli yazarın Türkiye literatüründe hiç değinilmemiş seçkin eserlerinin Türkçe çevirilerine yer verilmiştir ve metin analizi yapılmıştır.

Rabindranath Tagore'un Atatürk Hakkındaki Makalesi

Bengalli şair ve yazar Rabindranath Tagore, Asya'nın ilk Nobel ödüllü şairidir ve eserleri tüm dünyada takdir görmektedir. Rabindranath, eserleri Türkçede yayımlanan tek Bengalli yazardır (Topkaya, 2022). Rabindranath'ın Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldığı, Bülent Ecevit tarafından da Türkçeye çevrilen Gitanjali (İlahiler) eseri yanında daha birçok eseri Türkçeye çevrilmiştir.¹ Rabindranath'ın eserleri arasında dikkate değer olanlardan biri de Türk Kurtuluş Savaşı ve Atatürk hakkında yazdığı makaledir.

Bu makale; 24 Aralık 1938'de, Kemal Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre sonra, Hindistan İlerici Yazarlar Derneği'nin ikinci oturumuna hastalığı nedeniyle katılamayan Rabindranath Tagore tarafından oturumda okunmak üzere yazılı olarak gönderilmişti (Bhattacharya, 2017). Rabindranath'ın Kemal Atatürk ile ilgili görüşlerini içeren bu yazı, ertesi gün, 25 Aralık 1938'de

başlayarak İbrahim Hoyi ve Mehmet Şükrü Erdem tarafından da birçok Tagore eseri Türkçeye çevrilmiştir. İbrahim Hoyi, 30'lu-40'lu yıllar gibi oldukça erken tarihlerde, Tagore'un yalnızca “Gitanjali”sini değil, Bahçivan, Meyva Zamanı, Büyüyen Ay, Acıkan Taşlar gibi eserlerini de Türkçeye kazandırmıştır. Daha sonra özellikle “Gitanjali”, farklı tercümanlar tarafından Türkçeye çevrilmiş ve bu çeviriler farklı yayınevleri (Remzi, Dergâh, Doğu-Batı, Kırmızı Kedi, Türkiye İş Bankası...) tarafından basılmıştır. Gitanjali, son olarak, Bülent Ecevit çevirisiyle Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından 2021 yılında basıldı.” (Topkaya, 2022)

¹ Bu bağlamda, Bangladeş'in ulusal gazetesi “Kaler Kantho”da, Musa Topkaya'nın şu yazısı yer almaktadır: “Türkçedeki Bengal Edebiyatı çevirilerinden bahsetmek gerekirse, bugüne kadar Bengalceden Türkçeye çevrilen eserler yukarıda da belirttiğim gibi daha çok Rabindranath Tagore'dan. En ünlüleri, ilk baskısı oldukça eski bir tarihte, 1941'de, Bülent Ecevit tarafından dilimize “İlahiler” olarak çevrilen “Gitanjali”. Fakat bu ilk değil; benim tespit edebildiğim kadarıyla ilk çeviriler 1920'li yılların sonlarında Osmanlıca olarak başlıyor. Örneğin Tagore'un 1916 tarihli “The Home and the World” romanı Bedri Tahir tarafından “Yurt ve Dünya” olarak 1928 yılında İngilizceden çevrilerek Osmanlı Türkçesi olarak basılmış. 1930'lu yıllardan

Anandabazar Patrika'da² yayımlanmıştı. Yazının ana konusu Atatürk'ün emperyalizme karşı duruşu ve Türk Kurtuluş Savaşı'na değinmeden önce, Rabindranath Tagore bu metinde ağırlıklı olarak geçmiş ve bugün, Doğu'nun ihtişamı ve Batı'nın önemsizliğinden bahsetmiştir. Eski Asya'nın kültürü, geleneği ve güzelliğinin Batılı güçlerin gelişiyile büyük ölçüde zarar görmüş olmasından yakınmıştı. Rabindranath'a göre, Hindistan halkı giderek aşağılanmıştı ve özgüvenini yitirerek bağımlı hâle gelmişti. Mustafa Kemal önderliğinde Türk kurtuluş savaşı bu bağlamda anti-emperyalizm zihniyeti barındırdığı için Hindistanlılara bir umut ve motivasyon kaynağı sunmuştu. Gazetenin arşivinden ulaşılmış bu tarihi belgenin Türkçesi aşağıda yer almaktadır.

“Bir zamanlar Asya'da, Satya Yuga³ olarak adlandırılabilir bir çağ geldi. Bu çağ, çeşitli yönlerde medeniyetin ev sahipliğini yaptı. Eski Asya medeniyetlerinin ışık kaynağı olan Çin, Hindistan, Arabistan, İran dinlerinde, eylemlerinde, davranışlarında ve bilgilerinde çeşitli ışıkları yaktı. O ışıktan alev alarak, Batı'da özellikle din konusunda medeniyet ortaya çıktı. Bir zamanlar Asya'da yanan alevin sönme vakti geldi. Sonra, içsel utancı gizlemek ve içsel ihtişamı korumak için Bhishma, Drona, Bhimarjuna'nın isimlerini⁴ tekrar tekrar zikrettik. Bunun nedenini araştırarak olursak, geçmişin ihtişamı ve bugünün değersizliği konusunda zihnimizde derin bir acı olduğunu anlarız. Zengin medeniyetimizin temelinde yatan eşsizlik ve köyden köye yayılan kültür, Batı selinde boğuldu.

Yavaş yavaş, eğitimimiz yabancı okul müdürlerinin ellerinde olgunlaştıkça, yetersizliğin içimizde var olduğunu, cehaletin doğamızda olduğunu ve sonsuza dek hurafe ve aptallığın yükünü taşıyacağımızı hissetmeye başladık. O zaman, yabancı yöneticiler tarafından manipüle edilmenin ötesine geçme gücümüzün olmadığını kesin olarak kabul ettik. Kıyamete kadar onların lütfuyla şereflenenin kaderimiz olduğunu düşündük. O zamanın Kongre⁵ kahramanları bile kendi güçleriyle kazanmaları gereken macerayı düşünmediler. Dilekçelerle kraliyet hizmetkarlarını kapı kapı dolaştılar; bekçiler tarafından dilencilik yaptıkları için defalarca aşağılandılar. O zamanlar, oldukça az maliyetle mutlu olmanın,

hayatta kalmamız için tek yol olduğunu düşündük. Onlar bizden çalacaklar ve biz şikayet etmeden onlara ne isterlerse vereceğiz. Daha sonra bizden aldıklarının çok azını yine bize bahşedecekler ve biz o bağışları yiyip onlara teşekkür edeceğiz ve onlara karşı çıkmaya cesaret edemeyeceğiz. Boyun eğmek kabullenildi, Batı yüceldikçe yüceliyor ve Doğu herkes tarafından çiğnenen toz yatağında yuvarlanıyor. Zaman zaman bizim ruhani olduğumuzu, onların materyalist olduğunu söyledik. Hastalıktan yıpranmış, oruçtan zayıflamış, cehaletle boğulmuş, küçük ya da büyük tüm felaketlerle karşı karşıya kalmış olabiliriz; ama onlar gibi değiliz.

Böyle bir zamanda, bir atılım ortaya çıkmıştı. Doğu Asya'nın ortasında yeni bir gün ışığının doğuşunu gördük. Uzun süredir Karanlıkta kalınca gelişmenin sadece batıda değil, daha doğuya da yolculuk yapabileceğini hayal bile edemedik. Bir gün, Uzak Doğu'nun en küçük ülkesi Japonya'nın zorlu rakibini kolayca alt ettiğini ve uygar toplumun yüksek mevkilerine çıktığını hayretle gördük. Çok kısa bir sürede Japonya, büyük Batı medeniyetinde depolanmış olan gücü ve bilgiyi elde etti. Batı'nın ölümsüz zaferi, tarih boyunca yavaş yavaş beslendi, yavaş yavaş genişledi, birçok mücadeleden sonra sağlam bir şekilde yerleşti ve yarım asır içinde özgürlüğüne ulaştı. Bunun bu kadar kolay olacağını düşünmemiştik. Şaşırtıcı bir şekilde, bu durumun garip olmadığını fark ettik. İnsanın kendisini tamamen koruyabilmesini ve ayakta kalabilmesini sağlayan mekanizmalarda ustalaşmak uzun bir öğrenim gerektirmez.

Elbette birkaç yıl içinde, zorunlu askerlik yoluyla da olsa, Hint halkını askerliğe alıştırmak mümkündür. Ancak kutsal yazılarımız bizi ruhumuzun gücüne inandırmaya çalışıyor, bu güç yalnızca erdemle elde edilebilecek bir güçtür silahla değil. Dolayısıyla bunu başarmanın yolu da kolay değildir. Buna hazırlanmak zaman alır, kendi zihnimizle savaşmamızı gerektirir. Mahatma'nın talimatı; özgürlüğün silah zoruyla değil, erdemle elde

² Anandabazar Patrika, 1922 yılında Bengal'in Kalküta bölgesinde yayına başlayan bir gazetedir ve hâlâ yayın hayatına devam etmektedir.

³ Hinduizm'e göre, dünyanın dört döngüsü var. Bunlar Yuga olarak adlandırılmaktadır. Satya Yuga, dört Yuga'nın ilki ve en önemlisidir. Bilgi, meditasyon ve kefaretle bu çağda özel bir öneme sahiptir.

⁴ Sanskritçe dilinde yazılmış Hindu destanı Mahabharata'nın ana karakterleri

⁵ Hindistan Ulusal Kongresi, Hindistan Cumhuriyeti'ndeki ulusal bir siyasi partidir. Bu parti genellikle Kongre olarak bilinir. 1885 yılında kurulan bu parti Hindistan'ın özgürlük mücadelesine öncülük etti. Hindistan'ın 1947'de İngilizlerden bağımsızlığını kazanmasının ardından Kongre, Hindistan'daki egemen siyasi parti haline geldi.

edilmesi gerektiğidir. O'nun sözünü kabul edenler, Ruh'un gücünü arıyorlar. Bu yolun takibi, gecikmeyle sonuçlanır.

Bu içsel yoldan ayrı olarak, bireyselliğin hedefi olan bir dışsal yollar da vardır. Bu yollar: yiyecek yolu, şifa yolu, ıstırap yoludur. Bu yolda başarabilmenin tek yolu bilimdir. Sırf bilim peşinde koşarak yaşam mücadelesini vermek bu yolun ana mantrasıdır. Bu yolda İnsan satanizminin hiçbir engeli yoktur. Hatta bu cahillik bilimi de yanına çekmekte ama bunun için bilimi suçlamak haksızlık olur; çünkü bilimin doğal ilişkisi zekayladır, erdemle değil. Burada suçlanması gereken bütün dinler, onları aşağılayan, zulmeden, akıllarını kör eden, birbirini tecrit eden, yargısız davranışlarını yolda yük haline getiren dinlerdir.

Yüzyılı aşkın bir süredir, güçlü Batılı ulusların yönetimine tabiyiz. Ancak yirminci yüzyılda, makine gücünün bu aşırı gelişme çağında bile yemeksiziz, hastayız, yoksulluğa ciddi bir şekilde maruzuz. İnsanları hakaretlerden ve musibetlerden koruyan ilime biz henüz ulaşamadık. Bu ilim Japonya'ya ait, bize değil, her ne kadar Japonlardan daha az zeki olmasak da. Japonya gözlerimizin önünde o kadar güçlü hale geldi ki Avrupa'nın uluslarının gururu bu küçücük adanın önünde aşınıyor. Japonya, aradan geçen yüzyıllarda batı ilminde ustalaşarak bu ihtişama kavuşunca, aklımızın kapısına güçlü bir darbe indirildi, yüreğimize bir uyanış çağrısı geldi. Asya'nın en batıdaki yurdunda, Avrupa'da Avrupa'nın Hasta Adamı diye hor görülen Türk'ün nasıl bir kuvvetle hakaret bağlarını kırdığını gördük. Asya'da bu iki ülkenin kendilerini yüceltme örneklerini görünce, sıkıntılı tarihimizin karanlığına bir güven ışığı vurdu. Özgürlük beklentimiz imkânsız olmadığını ve istediğimizi elde edebileceğimizi anladık.

Asya semalarında dalgalanan Türk bayrağını tüm fırtınalardan korumuş devlet adamının vizyoner, kahraman, uhrevî ruhunu selamlıyoruz. Sadece Türkiye'ye güç vermekle kalmamış, o gücün çarkı Hindistan topraklarını da sallamış. Kararlılığın, büyük azmin ve yılmaz ümidin önündeki en çetin engellerin bile kalıcı olamayacağını anlatan bir mesaj geldi ondan. Kemal Paşa bir gün korkusuzca çetin yolları gezdi. O gün önünde yenilgi olasılığı da vardı ama kararlılığından asla vazgeçmedi. Avrupa'nın yükselen aslanını mağarasının ağzında durdurdu. Bu cesaret, onun Asya'ya armağanıdır.

Biyografisi hakkında her şeyi bilmiyorum, anlatacak zamanım da yok. Her şeyden önce

Türlere verdiği siyasi özgürlükle, Türkleri içinde buldukları tehlikelerden kurtardığını söylemekle yetinelim. Müslüman inancının şevkinin ortasında durarak dinin körlüğünü şiddetle inkar etti. Bu körlüğü yendikten sonra Kemal'in nasıl zarar görmediğini biz şaşırarak gördük. Savaş alanında gösterdiği cesaret nadirdi. Zekanın görkeminde körlüğü bastırmak onun en büyük vasfı, en büyük özelliğidir.

Diğer topluluklar hakkında konuşmak istemiyoruz, bunu söylemek güvenli değil. Kendimize baktığımızda, zihin umutsuzluğa kapılır. Hindistan'ın Müslüman toplumuna söylenmesi gerekenleri bizzat Müslüman lider Kemal Paşa söyledi, İranlı Rıza Şah Pehlevi söyledi.

Türkiye'yi özgürleştirdiği için değil, aptallıktan çıkarıp özgürlük mantrasını okuduğu için tüm Asya Mustafa Kemal'in yasını tutuyor. Bu mantrayı kabul etmeyen zavallı millet acınacak durumda. Türkleri verdiği canlılık hiç bitmeyebilir ama biz sefilleriz, Asya'da kime bakacağız. Artık Japonya'ya sırtımızı dönecek zamanımız yok. Şimdi, Çin'in canlılığının iki katına çıkacağı ve Japonya'yı mağlup edeceği umuduyla teselli buluyoruz. Yenilse bile yenilmez. Böyle büyük bir kast uyandırılabilirse, bu uyanışın gücü Hindistan'ı etkileyecektir. Dolaylı olarak Hindistan'a fayda sağlayacaktır.

Siz ilerleme yolundaki genç seyyahlar, bugün birlik olduğunuz gün, şanlı tarihiyle tüm Asya kıtalarının fethine öncülük eden, tüm Asya'nın önünde ilerleme yolunu açan Mustafa Kemal'a Hindistan'ın yeni çağ selamlarını gönderiyoruz." (Tagore, 1938)

Rabindranath'ın bu makalesine göre, Hindistan'da bu kadar çok inancın, dinin ya da hurafenin altında yatan sebep, ölümden sonraki hayat ve cennet beklentisidir. Hindistan halkı o kadar bağnaz bir düşünce içindedir ki sanki batıların alınlarında dünyadaki tüm saadetleri alma hakkı, Hintlilerin alınlarında ise ölümden sonra cennet yazmaktadır. Hindistan halkı, İngiliz yönetiminin sömürsünü protesto etmek yerine bu acıyı alın yazısı olarak kabul etmişti. Ve bu krizin ortasında, Kemal Atatürk'ün bir kahraman olarak ortaya çıkması ve eşi benzeri olmayan bir zafer kazanması, tüm Asya için bir gün doğumu gibiydi. Rabindranath bu metinde Japonya'nın yükselişinden bahsetmişti. Japonya, Hintlilerin imkansız gördüklerini başardı ve çok kısa bir sürede batı öğretileri ve mühendisliğinde ustalaştı. Mahatma Gandhi'nin "Özgürlük zorla değil, erdemle elde edilmelidir" sözüne atıfta bulunan Rabindranath, bu ilkeye karşı olmadığını ancak bu şekilde başarılı olmanın uzun zaman aldığını düşündüğünü söylemişti. Kazi Nazrul İslam'ın Gandhi ile ilgili bir yorumu da bu açıdan önemlidir. Nazrul, "Dhumketu" (Kuyruklu Yıldız) dergisindeki ilk başyazısında şöyle yazmıştır: "Kendinizi bilerseniz, liderinizin zihnindeki gerçeğini bilerseniz, kendinize sarsılmaz bir inancınız olur. Mahatma Gandhi bu özgüveni ve

kişinin kendine olan sarsılmaz inancını öğretiyordu. Ama biz onu anlamadık. "Ben varım!" demeden herkes "Gandhiji var!" demeye başladı. Bizi devre dışı bırakan bu düşüncedir. Bu en büyük köleliktir. Kalbinde bu kadar esaret hissedenler, dış esaretlerden nasıl kurtulabilirler?" (İslam, 1922b).

Hindistanlılar için ilk umut ve ilham kaynağı Japonya iken, daha sonra yerini Kemal Paşa almıştır. Rabindranath makalesinde bunu anlatmaya çalışmıştı. İmkansız gibi görünen bağımsızlığı kazanmanın mümkün olduğu görüşünü Kemal Paşa'yı örnek göstererek ifade etmiştir. Kemal Paşa, Asya'nın Avrupa'ya karşı mücadelesinde Rabindranath'ın idolü olmuştur. Rabindranath, bir Hindu olarak, Hindistan Yarımadasında Müslüman bir lideri örnek göstermenin yaratmış olabileceği potansiyel sorunların tamamen farkındaydı. Ayrıca Atatürk, Hindistan yarım adasındaki Müslümanların bir kısmı tarafından da hilafet karşıtı olduğu gerekçesiyle kabul görmüyordu (Trivedi, 1981: 463). Biraz ümitsizce, "Kendime baktığımda, zihnim umutsuzluğa kapılıyor. Hindistan'daki Müslüman topluluğa söylenmesi gerekenleri Kemal Paşa ve İranlı Rıza Şah Pehlevi söyledi." diye belirtmişti. Rabindranath ayrıca Kemal Paşa'nın ölümünden sonra "Bugün tüm Asya onun yasını tutuyor, Türkiye'yi özgürleştirdiği için değil, aptallıktan kurtuluş mantrasını⁶ okuduğu için." ifadelerini kullanmıştır. Arap dünyasını kastederek Rabindranath, "Mantrasını kabul etmeyen sefil milletin durumu içler acısı" demişti (Bhattacharya, 2017).

Rabindranath "dünya şairi" olarak kabul edilse de her şeyden önce Asyalı bir adamdır. Kimliği bu kıtada kök salmıştır. Onun gözündeki devrimci kahraman, Avrupa'nın ya da Amerika'nın lideri değil, kendisi gibi bir Asyalı, Kemal Atatürk'tü. Rabindranath, bu düşüncesinden Mustafa Kemal'in ölümünün ardından yaptığı açıklamada da bahsetti. Orada hem Hindulara hem de Hintli Müslümanlara şöyle seslendi (Bhattacharya, 2017):

"Hindu yurttaşlarıma, dinimizle ilgili söyleyebileceğim şey, toplumumuzun anlamsız ritüeller ve törenlerle dolu olduğudur. Hurafelerinizden vazgeçmez ve yeni çağın çağrısına kulak asmazsanız yok olursunuz. Herhangi bir eleştiriye kızan Müslüman hemşerilerimin dikkatlerini ancak Türkiye ve İran örneğine çekebilirim." (Anandabazar Patrika, 22 Kasım 1938)

Bunun dışında da Rabindranath, "Parosshe" (Pers'te) adını verdiği İran seyahatnamesinde de Atatürk önderliğindeki yeni Türkiye'den bahsetmişti. Rabindranath, seyahatnamesinde, Türkiye, Kemal Paşa'nın önderliğinde modernleştikten sonra yeni hükümetin Adalet Bakanı'nın, modern ulusun 'efsanevi hurafeleri' ortadan kaldıracağını söylediğini aktarmıştı. Türk bakanın bu medeni milleti inşa etme yönündeki umut dolu sözlerine yer vermişti (Roy, 2017). Örneklerde görüldüğü gibi, yazıları ve konuşmaları Rabindranath'ın Atatürk'ten son derece etkilendiğini ve onu örnek aldığını açıkça ortaya koymaktadır.

⁶ Mantra kutsal Hindu ezgilerine verilen addır. Burada "aptallıktan kurtuluş mantrasını okumak"tan kastedilen toplumun bağnaz düşünceleri terk etmesini sağlayarak, çağdaş ve bilimsel düşünceye davet etmektir.

Ramnath Biswas'ın Yazdığı "Torun Turki" (Genç Türk) Kitabı

Ramnath Biswas (1894 - 1955), 1930'ların ortalarında Türkiye'ye gittiğinde Mustafa Kemal Paşa iktidardaydı. Hilafetin kaldırılması, o dönemde Bengalli Müslüman toplumunda oldukça heyecan yarattı. Türk milletinin Kemal Paşa önderliğindeki bu ilerlemesi, Bengalliler de dahil olmak üzere tüm dünyada emperyalist güçlerin hakimiyetinde yaşayan milletlere ilham vermişti. Buna rağmen birçok Bengalli Müslüman da bu ilerlemeyi kabul edememişti (Trivedi, 1981: 463). Bu konular Ramnath'ın kitabının çeşitli bölümlerinde ortaya koyulmaktadır. "Torun Turki" (Genç Türk) sadece bir seyahatname değil, aynı zamanda modern Türkiye'yi anlatan bir belge niteliğindedir. Bu kitap ilk kez 1941 yılı Aralık ayında yayımlanmıştır.⁷

Bu kitapta yazar, Türkiye'ye yaptığı eşsiz seyahat deneyimini ele almıştır. Eser, Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türkiye'nin, Osmanlı'dan modern Türkiye'nin başlangıcına kadar olan sosyo-ekonomik tablosunu kapsayan bir seyahatnamedir. Ramnath, kitabı "Torun Turki"de Mustafa Kemal Atatürk'ün başarılarından bahsetmiş ve Atatürk'e ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Ramnath, Doğu Asya'ya seyahat ettikten sonra şimdi Avrupa'ya gitmektedir. Adana üzerinden Ankara'ya, oradan da Haydarpaşa üzerinden İstanbul'a gidecektir. Yazar, Ankara yolunda, daha sonra polis olduğunu öğreneceği üst düzey bir memur ile tanışır. Bu memurla sohbetleri yazarın yolculuğu hakkında bilgi vermektedir. Tüm bu yolculuğu bisikletle yapan yazar daha sonra İstanbul'a giderken bir güvenlik görevlisiyle karşılaşır. Görevli yazara, "Muhtemelen Türkiye tarihinde bisikletle seyahat eden ilk turistsin." der. Yazar, "Çok iyi, bir rekor oldu." ifadesinde bulunur. Yazar, kimliğini gizleyen üst düzey polis memuruyla sohbet ederken, Ankara'da nerede kalabileceği konusunda tavsiye ister. Polis memuru, "Bunu düşünmenize gerek yok. Polisler sizi karakoldan alacak ve bütçenize göre otel bulacak." der ve yazar da polislerin bu iyiliği neden yapacağını sorar. Memur şöyle cevaplar: "Böyle bir iyilik bize değil, sadece size. Belki de Hint dini adına hoş olmayacak bir şeyi yaparsınız diye tedbirlerimizi alıyoruz. Güvenlik açısından böyle yapıyor."

Yazar bu sefer şunu sorar: "Bizim memleketten vaaz vermek için bu ülkeye gelen oldu mu?"

Memur, "Vaaz vermeye değil, Atatürk'ü öldürmeye gelmişlerdi. O zamandan beri hiçbir Hindistanlının Ankara'ya girmesine izin verilmiyor. Ama senin durumun farklı. Senin dinin farklı, Müslüman ya da İslamcı değilsin, o yüzden serbest bırakıldın."⁸ Daha sonra yazar, "Türkiye'ye Türklerle düşmanlık yapmaya değil, dost olmaya geldim" der. (Biswas, 1941: 57)

Mustafa Kemal'in önderliğinde kurulan modern Türkiye Cumhuriyeti ve yapılan yenilikler, Hindistan'ın Nazrul ve Rabindranath gibi yazarları tarafından emperyalizme karşı koyabilmek için yeni bir güç olarak anlaşılmıştı. Ancak öte yandan bir grup hilafetin kaldırılmasını Türkiye için bir gerileme olarak

⁷ Kitabın kapağında bu bilgi bulunmaktadır. Yayınevi olarak "Porjotok (Gezgin) Yayınevi, Kolkata, Hindistan" yazmaktadır.

⁸ Bu ifade yazar Ramnath Biswas'a aittir. Bu çalışma için bu bilginin doğruluğu kontrol edilmemiştir.

değerlendirmişti ve bunun Kemal Atatürk'ün bir komplosu olduğunu düşünerek, Atatürk'ü suçlamıştı (Trivedi, 1981: 464). Bu sebeple bazı kişilerin Atatürk'ü öldürmek üzere Ankara'ya kadar geldikleri "Torun Turki" kitabında anlatılmıştı.

Yazar Ramnath, Ankara'da konaklarken yine bir polis memuruyla görüşmesinin Türkiye'nin ulusal güvenliği adına resmî bir kural olduğunu belirtmiştir (Biswas, 1941: 61). Bu seferki polis memuruyla sohbetinde yazarın dinî kimliği, o dönemde Hindistan'daki dinî hareketler ve yazarın Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili yorumları gündeme gelmektedir. Bu konuşmanın can alıcı kısmı şöyledir:

Adınız ne?

Benim adım Ramanath Biswas.

Hangi dine mensupsunuz?

İnanmışım din Budizm'dir.

Dininize göre Tanrı kimdir?

Kişiyeye göre değişiyor.

Yine de dininizin bu konuda bir emri yok mu?

Hayır, özel bir emri yoktur. Dinimize göre, Tanrı yoktur diyenlerin de toplumda yeri vardır.

Tanrı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Şimdi Tanrı hakkında hiçbir düşüncem yok ama Tanrı'ya durmadan dua edenlere karşı ciddi bir öfkem var. Diyelim ki biri size sürekli sebepsiz yere sesleniyor, ne yapardınız?

Yanaklarına iki tokat atardım.

Ben de öyle düşünüyorum. Bu dualar değersizdir. Ama bunun fakirleri kandırmak için bir oyun olduğunu söyleyebilirim.

Tıpkı sizin gibi... Siz de bizi aptal yerine koyarak kandırmaya geldiniz. Öyle değil mi?⁹

Aldatılmaya müsaitseniz, ben yapmasam da başkası mutlaka aldatır. Dikkat edin.

Dikkat ettiğimiz için zaten saklanamadınız.

Benim gibi bir insanın hareketini gözlemleyerek dikkatinizin değerini belirlerseniz, büyük bir hata yapmış olursunuz.

Nasıl yani?

Her şeyden önce benim ülkemle, devletimizle sizin ülkeniz arasında hiçbir ilgi ya da ilişki bulunmamaktadır. Ülkemizden binlerce kişi bile gelse bundan dolayı zarar görebileceğiniz bir durum söz konusu değildir. Duymuş olabilirsiniz, Türkiye'ye Mustafa Kemal'i öldürmeye gelen iki Hintli'nin dini İslam'dı.¹⁰ Daha önce de dinî görüşümü duydunuz. Müslüman olmadığımı da kanıtladım. Dolayısıyla, beni yanlış anlamanız için bir sebep yok.

Mustafa Kemal ile tanışmak ister misiniz?

Hayır, efendim.

Neden?

Görüşmemek daha iyidir. Müslüman olmadığımı biliyorsunuz, ancak para düşüncesi her zaman aklımda. Para için neler yapabileceğimi kim bilebilir? İkincisi, bu tür insanlarla tanışmadan çalışmalarının sonuçlarını görmek daha iyidir. Kırsal kesiminizdeki ilerlemeleri gördüm. Her ilerleme Atatürk'e olan saygımı arttırdı. Dahası, Atatürk'ün yaptıklarını gördükçe ona olan saygımın daha da artacağını düşünüyorum. (Biswas, 1941:61-63)

Yukarıdaki sohbetinde, Müslüman Hindistanlıların Atatürk karşıtı olduğuna dair bir ima olsa da, yazar burada Atatürk'e zarar vermek için mutlaka Müslüman (hilafet destekçisi) olmak gerekmediğine para için de bunun yapılabileceğinin mümkün olduğuna dikkat çekmiştir. Bir kere, Müslüman olmak Atatürk düşmanı olmak demek değildir. Bengalce yazılmış "Kemal Paşa" adlı meşhur şiirin sahibi Kazi Nazrul İslam'ın kendisi bir Müslümandı. Öte yandan, bir devletin, dinî kurullarla yönetilen bir devlet olmaktan çıkıp modern bir devlet oluşunu din düşmanlığı olarak kabul edenler Atatürk'ün düşmanıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki böyle düşünen insanlar için hilafetin kaldırılması sömürgeleikten kurtulmaktan daha zararlı ve gerileticidir.

Aynı zamanda yukarıdaki sohbetin son kısmında yazar Ramanath Biswas'ın Atatürk'le şahsen tanışmak istememesine rağmen Türkiye'nin modernleşmesinin yazarın Atatürk'e karşı olan saygısını artıracak ifadeleri Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözleriyle de örtüşmektedir.

"Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız, bu kâfidir."

Bu kitapta Hindistan ve Türkiye arasındaki ilişkiye, yazarın deneyimi açısından yer verilmiştir. En önemlisi o dönemde modernleşmeye çalışan Türkiye, yazarın gözünden çok çeşitli açılardan anlatılmıştır. Doğal güzelliklerden modern Türkiye'nin Türk halkının ruhu üzerindeki etkisine, Kemal Atatürk'ün temsiline ve Türkiye'nin genel dinî ve siyasi geçmişine dair yazar kendi yorumlarını yapmıştır. Böyle bir pasaj, kitabın 65. sayfasında yer almaktadır. Yazarın sinemaya gittiği gün, sinemada Atatürk'ün bir konuşması gösterilmiştir. Yazar, Atatürk'ün konuşmasına ve bu konuşmadaki güçlü liderliğine ilişkin analizinin yanı sıra, Türk dinleyicilerinin tepkisini derinlemesine gözlemlemiştir.

"O gün Atatürk'ün bir konuşması vardı. O konuşma yaparken bazı kişiler onun konuşmasını yarıda keserek dinî yönetimi destekleyen sloganlar atıyorlardı. O sıralarda Atatürk'ün yüzündeki ifade inanılmaz derecede değişiyordu. Gözleri yanıyor gibiydi, boğazındaki damarlar öne çıkıyordu ve elleri yumruk haline geliyordu. Daha önce filmde, ara sıra öfke patlamaları yaşasa da muhakemesini

⁹ Burada polis memuru, yazarın Türkiye ziyaretinin amacını ve bu ziyaretin Türkiye'nin güvenliği açısından herhangi bir zarar teşkil edip etmediğini anlamak için ters sorular soruyor.

¹⁰ Bu ifade yazar Ramnath Biswas'a aittir. Bu çalışma için bu bilginin doğruluğu kontrol edilmemiştir.

kontrol edebilen Lenin'in konuşmalarını da görmüştüm ama Atatürk'ün konuşmasında muhakeme ve öfke birbirine karışıyordu. Seyircilerin yüzlerindeki ifadeleri görebiliyordum. Muhafızlar ne zaman slogan atsa, kalabalık öfkeyle kükrüyordu. Halkın Atatürk'e olan sempatisi seyircilerin yüzlerinden okunuyordu." (Biswas, 1941: 65)

Yazar, Ankara'da bulunduğu sırada Atatürk'ü bir kahvehanede oturup sohbet ederken görmüştü. Ama yanına gitmemişti. Atatürk'ü gördüğünü kitabında şöyle anlatmaktadır:

"Atatürk aristokrasiden nefret ederdi, bu yüzden sıradan kahvehanelerde sıradan subaylarla bir arada bulunabiliyordu. Bir gün onu böyle bir durumda bulma fırsatım oldu. Ülkemizde fırsatı iyi kullanmak, bir çıkar elde etmek demektir. Ama Türkiye'de çıkar düşünmeyerek fırsattan yararlanmak istedim. Atatürk'ü gördükten sonra yanına gitmeden başka bir kahvehaneye gittim." (Biswas, 1941: 72-73)

Yazarın Mustafa Kemal Atatürk'e olan bağlılığı, kitabın çeşitli kısımlarında kendini göstermektedir. Yazar, güvenlik görevlilerinden başlayıp sıradan Türk vatandaşlarına kadar birçok kişiyle yaptığı sohbetlerde Atatürk'ün Yeni Türkiye'si ve Atatürk hakkında övgü dolu sözler ve ifadeler duyduğunu belirtmiştir. Yazar kitabında, kendi kendine konuştuğu bazı bölümlerde bile Atatürk ve modern Türkiye hakkında övgü dolu ifadeler yer vermiştir.

Yazar, bisikletle dünyayı gezen bir turist olarak, bazen ormanlarda, uzak bölgelerde uyumak ve geceyi geçirmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Türkiye seyahati sırasında kendisiyle şakalaşarak şöyle demiştir: "Atatürk yüzünden ormanın vahşi hayvanları bile kaçmıştır (orman güvenli hâle gelmiştir), dolayısıyla ormanda güvendedim." Kitabın 96. sayfasında yazar şu notu düşmüştür:

"Geceleri bile su basmış ormanda uyumaktan korkmuyordum. Buradaki ormanın derinliklerinde belki vahşi hayvanlar vardır. Çocukken zihnimi dolduran tüm hayaletler artık aklıma gelmiyor. Sürekli şöyle bir şey aklıma geliyor, ormandaki vahşi hayvanlar bile Atatürk korkusundan kaçmış. Ormanda uyurken tıpkı evimde uyurmuşum gibi hissettim." (Biswas, 1941: 96)

107. sayfada, İstanbul'a gelen yazar, Türklerin misafirperverliğinden etkilenmiş, Atatürk önderliğinde Türkiye'nin laikleşmesini Türklerin misafirperverliğinin nedeni olabileceğini belirtmiş ve takdir etmiştir. Türkler bağnaz bir millet olsaydı, gayrimüslim olarak Türkiye'de böylesine güzel bir misafirperverliği asla göremeyeceğini düşünen yazar şöyle yazmaktadır:

"Bugün Türk milleti yobaz kalmış olsaydı, onlardan gördüğüm yardım ve sempatiyi görmem zor olurdu. Dahası, birçok Avrupa medeniyetinde de dinin dar görüşlülüğünden

sık sık rahatsız olmuşumdur. Bugün Atatürk sayesinde dinin etkisi devlet ve millet bilincinden silinmiştir." (Biswas, 1941: 107)

Atatürk'ün önderliğinde yeni Türkiye'de atılan çeşitli adımların canlı anlatımı da bu kitaba ayrı bir boyut katmaktadır. Örneğin, bir köy gezisinde yedi yaşındaki bir çocuktan yetmiş yaşındaki bir yetişkine kadar herkesin Latin harfli Türkçe öğrenmeye başladığını görmüştür. Yine kitabın farklı kısımlarında Türk milliyetçiliğinin Kemal Atatürk önderliğinde gelişimini kendi düşünceleri üzerinden tahlil etmiştir. Kısaca Yazar Ramnath Biswas, Kemal Atatürk'ün büyük bir hayranıydı. Atatürk, yazar gibi dönemin küresel emperyalist güçlerinden kurtulmak isteyen tüm aydınlara ilham kaynağı olmuştur.

Kazi Nazrul İslam'ın Edebiyatında Türkiye

Bangladeş'in millî şairi Kazi Nazrul İslam'ın (24 Mayıs 1899 – 29 Ağustos 1976) yazdığı manzum ve mensur eserler her zaman isyanı ve devrimci ruhu ifade etmektedir. Sosyal, politik, ekonomik konular hakkında fikirlerini dile getirmektedir. Nazrul, sadece sanat konusunda değil, her türlü zorbalığa, krize ve o dönemde dünyanın en sert gerçekliği emperyalizme karşı her zaman açık sözlü olmuştur. Edebiyatında tüm bu konuları eleştirmiş ve her türlü haksızlığa isyan etmiştir. Bu bağlamda 'Kemal Paşa' şiiri buna bir örnektir (Efti & Gönenc, 2023: 137).

Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiyle uğrayan Osmanlı İmparatorluğu, anakarası dışındaki tüm toprakları kaybetmiş ve sonrasında yabancı işgalciler anakaraya da girmişlerdir. Yunanistan Anadolu'nun büyük bir bölümünü işgal etmiştir. Türkiye, 13 Ağustos 1921'den 12 Eylül 1921'e kadar Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Türk kuvvetleriyle Sakarya Nehri kıyısında, İngiltere ve Fransa'dan askeri destek alan Yunanistan'ı Türk ankarasından çıkarmak için büyük mücadele vermiş ve bu savaşı kazanmıştır (Efti & Gönenc, 2023: 136). "23 Ağustos ile 13 Eylül arası, yani 22 gün 22 gece süren savaş 900 yıllık Türkiye tarihi açısından en kanlı ve en inatçı direniştir. Fatihlerin torunları ana yurdu savunmayı da bilmişti" (Ortaylı, 2019, s. 218).

Bu zaferin haberi Bengal bölgesine ulaşır ulaşmaz Nazrul 258 mısralık "Kemal Paşa" şiirini yazmıştır. Bengalce yazılmış şiir, Ekim ayında Kalküta'da yayımlanmıştır. Kısa sürede Bengal halkı arasında popüler olan bu şiir, Bengal halkının zihninde, emperyalist gücün zincirlerinden kurtuluşun ve hürriyetin umudunu yeşertmiştir (Davaz, 1999). Şiirin ünlü satırı o dönemde tüm Bengal'de yankılanmaktadır: "Kamal Tune Kamal Kiya Bhai" (Harikalar yarattın sen Kemal, harikalar). Şiirin yankısı, tüm Hint alt kıtasına bağımsızlık ruhuyla ilham vermiştir. 1971'de Bangladeş'in kurtuluş savaşı sırasında bile bu şiir kurtuluş savaşçılarınin sesiyle söylenmiştir. Nazrul, Atatürk'ün emperyalizmin güçlerine karşı kazandığı zaferin bu şiirsel anlatımıyla Bengal edebiyatına da önemli bir katkıda bulunmuştur (Efti & Gönenc, 2023).

Bu konuyu Bangladeş'teki Türkiye'nin eski Büyükelçisi Kemal Özcan Davaz şöyle anlatmaktadır:

"Gazi Nazrul İslam; eşsiz bir kumandan, bir kahraman ve bir ulu önder niteliği ile Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşımız hakkında bir ilk şiiri, hatta destanı yazan kuşkusuz ilk ve tek yabancı

şairdir. Nitekim 1921'de henüz 22 yaşında iken, Sakarya zaferi haberlerinin Kalküta üzerinden Hindistan'a ulaşması ile kaleme aldığı bu şiir, hemen Bengal Müslümanlarının dilinde bir zafer şarkısı olmuş ve bu şarkının yankısı bugünlere kadar da ulaşmıştır. Bilindiği kadarı ile o tarihe kadar Mustafa Kemal hakkında Türkiye'de bile tek bir methiye veya şiir yazılmamıştır." (Davaz, 1999)

Bangladeş'te "Kemal Paşa" şiiri kısa sürede o kadar popüler olmuştur ki Kemal Paşa'nın zaferi adeta Bengallilerin zaferiyemişi gibi herkesin ağzından duyulmuştur. Kemal, yeni doğan erkek çocuklarına isim olarak verilmiştir. Savaş meydanının yiğit kahramanı Kemal, Nazrul'un şiiriyle yeniden doğuşun ve kurtuluşun simgesi haline gelmiştir. Bengal ulusunun babası Bangabandhu Şeyh Mujibur Rahman da çocuğuna Kemal adını vermiştir. Bu, Bangabandhu'nun Mustafa Kemal Atatürk'ten ne kadar ilham aldığını göstermektedir.

258 satırlık bu uzun şiirin Türkçe kısaltılmış biçimini içeren bir küçük kitapçık, 1968 yılında Türk-Pakistan Kültür Cemiyeti Genel Merkezi tarafından Ankara'da yayımlanmıştır. Bu anonim şiir için "kısaltılmış" yerine "sadeleştirilmiş" demek daha anlamlı olur; çünkü şiirin esas hali çok daha coşkulu ve askeri bir eylem çağrısı içeren asi ifadelerle sahiptir.

"Hamiyetli annenin cesur evlâdı
Kemal kükretmektedir.
Karanlıklardan imdat diye
Sesler yükselmektedir.
Kardeş Kemal! Fevkalâdesin!
Harikasin, şayanı hayretsin!
Ey Kemal! Düşmanları yok eden
Kılıcını biziz alkışlayan
Söyle var mı bu dünyada
Türk kılıcından korkmayan?
Böyle Kemallere ihtiyacımız var
Bitmeyen mucizeler yarattın sen
Kanla sıırıslıkam Kemal
Gözün yaşına bakmazsın sen
Kırık uçlu bu mavi süngü
Delmeğe deşmeğe hazırdır aman!
Yaşasın Cesur! Yaşasın Yaman!
Aldık intikam, haris düşman
Hain düşmanı ayağınla ez
Böyle ve sertçe ayağınla ez
Yaşasın Cesur! Yaşasın Yaman!
Gökte güneş kıpkırmızı kan
Mehmetçığı lekeleyen
Hırsız gibi yurda giren
Darbe ile püskürtülüyor
Hezimetle atılıyor
Zehirli solucan gibi düşman
Sinsi sinsi girdi kaldı
Vatanda hür insanları zorladı

¹¹ Yayında bu kısaltılmış biçimi hazırlayan ve çeviren kişinin adı belirtilmemektedir.

Sonunda fakat dersini aldı.
Ve Türk getirdi gâvuru dize
Yaşa kardeşler, yaşa size!
Felek bile onlara küsmüş
Onlar asker tuzağına düşmüş
Tavuk kadar kuvveti yoktu onların
Çekmeğe dizginini Türk atının
Gelmek ne ahmaklık idi.
Gökyüzünde iki renkli bulut
Biri kan kırmızı biri karanlık
Kin kanlarına siyah renk vermiş
Düşman rengidir bu kapkaranlık
Vahşi hayvan sürüsü gibi onlar!
Yanında dolaşır akbabalar
Vicdansız onlar
Şerefsiz onlar
Kanları karanlık mavi su
Vahşi hayvan ordusu
Dayaktan acımakta sırtınız
Bu kadar mıdır cesaretiniz?
Süngüler delik deşik etmiş sizi
Harbe geldiniz ölü gibi
Gidin, gidin!
Asker kanını hiç gördünüz mü?
Ne kadar taze
Ne kadar kırmızı
Ne kadar sıcak
Gidin ölüler gidin!
Yürüyün çekilin çünkü
Kemal o cesur Kemal
Peşinize düştü
Ülküsünü de yazdı şöyle
Herkes hürriyet veya kimseye
Duyuyor musunuz pencereden gelen kadın seslerini
Kimsin sen gururlu kahraman dediklerini
Bilmez misiniz cahil kardeşler
Bu bizim Kemal
Parlak görünüşlü ve yakışıklı
Kemal bizim Kemal
Evleri şenlendirin tören zamanı geldi
Çünkü Kemal bizim kardeş Kemal geldi
Şayanı hayretsin Kemal
Mucizeler yarattın Kemal."¹¹ (*Devrim Şairi Nazrul İslâm*, 1968: 8-10)

Kemal Paşa şiiri ele alınırken, Nazrul'un şiiri yazdığı dönemdeki yaşama ve olaylara da ışık tutmak gerekir. Nazrul, 1917'de henüz 18 yaşındayken, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz kuvvetleri için savaşmak üzere orduya katılmıştır. Kısa süre içinde "Habildar"¹² rütbesine terfi etmiştir. Boş zamanlarında Arapça, Farsça ve Urduca öğrenmiştir (Bhattacharyya, 2017; Sohel, 2018). Daha sonra Nazrul'un şiirlerinde bu dillerin kelimelerinin çok etkili kullanıldığını görülmektedir. Bu kullanım "Kemal Paşa" şiirinde de görülmektedir. Şiirin orijinali Bengalce yazılmış olmasına rağmen,

¹² Habildar aslen Farsça bir kelimedir ve "sorumlu kişi" anlamına gelir. Britanya İmparatorluğu'nda ordu rütbesi olarak kullanılmıştır.

Arapça, Farsça ve Urduca kelimeler de kullanılmaktadır.

Asker hayatının etkisi, şiirin tamamında görülmektedir. Nazrul, Mustafa Kemal Atatürk'ün güçlerinin bazen savaş sırasında bazen savaş sonrası zafer yürüyüşünde kullandığı sol-sağ-sol melodisi üzerinden resmetmeye çalışmıştır. Nazrul'un yazdığı gibi, şiirin ritmi askerlerin geçit törenini yansıtmaktadır. Bunu derinden anlayabilmemiz için şiirin Bangladeş'in eski Türk Büyükelçisi Kemal Özcan Davaz'ın çevirisine bakmamız gerekir.

"Drama türünde 258 mısralık bir epik eser olan Kemal Paşa şiiri, savaştan yorgun yaralıları ve şehitlerini omuzlarında taşıyarak, ama gururlu, muzaffer ve dimdik, sevinçle, şevkle zafer şarkıları, Kemal Paşa'ya övgüler söyleyerek cepheden dönen Gazilerin, tepelerden, vadilerden, köylerden geçerek Kemal Paşa'nın bulunduğu karargâha ulaşmasını ve O'nun önünde yaptıkları zafer geçidini anlatır. Şiirin son bölümünde Enver Paşa'ya da bir kısa atıf vardır. Sırf bu atıf, bazılarınca ileri sürülen ve şiirin askerliği sırasında, Basra'ya, Halep'e kadar ilerleyen İngiliz orduları arasında bulunduğu yönündeki iddiayı da kendiliğinden cerh eder. Enver Paşa'yı Millî Mücadele sırasında Anadolu'da zanneden Nazrul'un, Kurtuluş Savaşı'nı uzaklardan izlediği bellidir. Şiir bir marş ölçüsündedir, gümbür gümbür. Zafere, istiklâlê uygun adım yürüyüş gibidir; Sol Sağ Sol, Bam, Den, Bam, Tram, Tram, Tram sesleriyle. Asi Şair Kazi Nazrul İslam henüz 22 yaşındadır. 1921 Ekim'inde Kalküta'da yazar, okur, çalar, söyler "Kemal Paşa"sını. Artık Bengalliler için de bağımsızlık meşalesi yakılmıştır." (Davaz, 2000: 78-79)

Asıl şiiri Bengalce'den Türkçe'ye çeviren Bangladeş'in tanınmış şairi ve Bangla Akademisi'nin yöneticisi Mohammad Nurul Huda'dır. Daha sonra Kemal Özcan Davaz tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir (Davaz, 1999).

Bu şiir, şüphesiz Nazrul'un askerlik hayatından edindiği deneyimi de yansıtmaktadır. Nazrul, Türk askerinin savaş meydanındaki fedakârlığının, derin vatan sevgisinin, vatani düşmandan kurtarma çabasının kendiliğinden ifadesinin yanı sıra askerlerin aile fertlerinin duygularına da şiirinde özenle yer vermiştir.

Yine Nazrul, askerlerin aileleriyle olan bağlarını yansıtmıştır. Ailesini geride bırakan bir askerın sonsuz fedakârlığının büyüklüğünü ifade etmek için 'sevdiğini hatırlamaktan ve belki de bir daha görememekten' bahsetmiştir. En önemlisi, Kemal güçleri için en önemli duygunun kendi toprakları, vatanları olduğunu vurgulamıştır.

Şiirde, Kemal Paşa'nın şahsını övmenin yanı sıra, Türk ordusundaki her askerın ince duyguları ve fedakârlıklarının görkemini ortaya çıkarmıştır. Kemal Paşa'nın bireysel sınırları aşan, tüm Türk askerlerinin ortak bir şekli ve adı olduğu da belirtilmiştir.

"Kemal Paşa'nın (1921) yanı sıra Türkiye'nin bağımsızlık

savaşıyla ilgili Nazrul İslam tarafından yazılan ve halk tarafından sevilen diğer iki önemli şiir ise "Ranavery" (Savaş Tamburu) (1921) ve "Anwar" (Envar) (1921)'dir. "Ranavery" şiirini "Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şair: Gazi Nazrül İslam" adlı makalesinde, Dr. Fethi Tevetoglu şöyle anlatmaktadır:

"Türk İstiklal Savaşı sırasında, 1921 yılı sonlarında, Hind Hilafet Komite ve Kongrelerinin, Mustafa Kemal Paşa kuvvetlerini desteklemek amacıyla Gönüllü Kıt'aları teşkili ve gönderilmesi kararı, Nazrül İslam'ı çok sevindirmiş ve coşturmuştur. Yunanlılara karşı Türk cephelerinde savaşmak için 10.000 – bazı kaynaklara göre 16.000 – gönüllü asker yollanılmak istenince, Nazrül İslam, 1922 başlarında, Ranavery (SAVAŞ TÜRKÜSÜ) başlıklı şu uzun şiirini yazmış ve yayımlamıştır... (Bu kısımda şiirin Türkçe çevirisine yer verilmektedir)" (Tevetoğlu, 1989)

'Kemal Paşa' şiirinin yanı sıra Nazrul, Mustafa Kemal Atatürk ve Türk zaferini yansıtan başka şiirler ve düzyazılar/makaleler de yazmıştır. Nazrul'un Atatürk ve Türkiye'yi konu alan çoğu yazısı 1919 ve 1922 yılları arasında yazılmış ve yayımlanmıştır. "Anwar" ve "Ranavery" başlıklı şiirler de "Kemal Paşa" şiiri gibi Bengalliler tarafından beğenilerek popüler olmuştur.

Ayrıca, Kazi Nazrul 1922 yılında 23 yaşındayken, Mustafa Kemal Atatürk'ü överek Hindistan'daki din adamlarının dar görüşlülüğüne işaret ettiği "Kemal" adlı bir makale kaleme almıştır. Din, savaş, barış, hak vb. konularla ilgili Nazrul'un kişisel düşünceleri ve felsefesini içeren bu makalenin Bengalce yazım tarzı oldukça şiirsel, aynı zamanda heyecan verici ve coşkulu bir yapıdadır. Bu makale, "Dhumketu" dergisinin 17 Ekim 1922 tarihli sayısında başyazı olarak yayımlanmıştır.

"Gerçekten epeyce bir zaman sonra, inanılmaz bir insan, bir gerçek erkek göründü sahnede. Bu erkeği gördükten sonra ayaklarının dibinde ölmeye bile razıydım. Onu görene kadar, harem ağaları ve iktidarsızların yüzlerini görmekle başlayan günahkâr yaşamamız sonunda, tekrar birer domuzcuk olarak dünyaya gelme şeklinde tecelli edecek kaderimize esef ederdik ancak. Öyle değil mi? Hayata bir harem ağasının suratını görmekle başlamak kadar korkunç bir şey var mı?

Ama birden neler duyduk. Kimdi bu savaş borularını bu kadar güçle çalan? Kimin kılıcıydı ölümlerin, ölmüş nesillerin kalplerine hayat ateşini veren? Etrafınıza bakıp kadınsı korkaklardan başka kimseleri göremediğiniz şu zamanlarda, Kemal tam bir erkekçe görünüşle çıktı ortaya. Tüm dünyaya meydan okuyan kılıcıyla kıyamet günündeki kasırgalar gibi esen "Uyanın! Uyanın!" çağrılarıyla, Ruddra'nın öfkeli, şevkli ve ateşli kızgınlığıyla, suratlarına fıskırttığı kobra zehriyle bu inanılmaz çocuk müstevlilerin yüzlerini parçaladı. Evet o gerçek bir erkek, bir kahramandı ve bu yüzden

anasının, babasının ve Yaradan'ın kudretli evladı olarak anıldı. Öyle bir coşkuya kapılmıştım ki göğsüme bir hançer saplayıp ayaklarının dibinde kurban edebilirdim kendimi.

İşte buna gerçek Müslüman demek gerekir. O'dur İslam'ın kana bulanmış bayrağını dimdik tutan. Sakal uzatmak, et yemek, namaz kılıp oruç tutmakla ne Hilafeti koruyabilir ne de memleketi kurtarabilirsiniz. Kemal'in yaptığı budur işte. Yoksa Bengal'in tüm dünyevi işleri bir yana bırakmış kara cüppeli mollaları gibi muttasıl Kâbe'ye döner namaz kılar durursunuz. Kemal ispatladı ki uzun sakallar ile midenizi boş tutma ve biteviye oturup eğilip kalkma talimleriyle arş-ı âlâyı titretmek mümkün değildir. Arş-ı âlâyı sarsabilmek / sallayabilmek için haydari bir kükreme gerekir ki Yaradan bile bundan irkilsin.

İmanlarınızda akis bulan hayal kırıklığı ile İslam dünyasını koruyamazsınız. İslam'ın kılıcı ne sakal ne de duadır. Kemal bu nedenle giyinmiş kuşanmıştır sınıksız. Almıştır silahını (bambu mızrağını) eline ve düşmana saldırmıştır. İşte bu nedenle sizlere şu çağırımı yaparım benim can kardeşlerim: İkiyüzlülüğünüzü, yersiz iddialarınızı bırakın. Eğilmiş bedenleriniz ve harem ağası tavırlı dualarınızın bize bir faydası yok. Çıkmış silahınızla, kargınızla dolaşın Balaram gibi (bir yöresel kahraman), düşman hiçbir zaman silahını bırakmaz. Ancak siz silahlarınızla dövürseniz onu kaçarken sırtından vurmaya şansına da sahip olabilirsiniz. Silahlanın, hemen şimdiden. İşte o zaman yüce Allah sizlerin de yardımına koşar.

Uyuyan Tanrı Narayan'ın kulağına gönül alıcı tatlı kelimeler fıslıdamak onu uyandırmaz. Kapılarını kırarak kadar şiddetli infilaklar lazımdır. İsyankâr Koca Brigu gibi onun göğsüne darbe vurmaya lazım. Kızmayın dostlarım; bu, günün gerçeğidir. Dayak, kötek ve kamçıdan daha müessir bir usul bulunamamıştır halen bu dünyada." (İslam, 1922a)

Bu yazıda "kadını", "erkeksi" gibi cinsiyet ayrımcılığı içeren kelimelere yer verildiğine göre dünya çapında henüz kadın-erkek eşitliği fikrinin gelişmediği bir dönemde yazılmış olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ama şunu da belirtmeliyiz ki Kazi Nazrul İslam döneminin birçok düşünürlerinden daha ileri görüşlüydü ve bu nedenle editörlüğünü yaptığı "Dhumketu" dergisinde kadın yazarlara ve kadın hakları ile ilgili yazılarına da yer vermiştir (Haque, 2023; İslam, 1922c). Mustafa Kemal Atatürk'ün reform hareketindeki kadın hakları ile ilgili düşünceleri ve çalışmaları bu konuda Nazrul için ilham kaynağı olmuştur. Ağustos 1922 ile Ocak 1923 arasında Nazrul'un editörlüğünde faaliyeti gösteren

"Dhumketu" dergisinin kadın yazarlarından Mustafa Kemal Atatürk'ü konu alan şiirler yazan da olmuştur.

Bu bağlamda Nazrul'un "Türk Kadınının Peçesiz Yüzü" başlıklı yazısına atıfta bulunulması yerinde olacaktır. 1919 yılında yazdığı bu makalede Nazrul, Türk kadınlarının güzelliğini anlatmaktadır. Bunun, 1919'un sonlarında Kalküta'nın "Saugat" dergisinde yayımlanan Nazrul tarafından yazılan ilk makale olduğuna dikkat edilmelidir. Karaçi Kantonunda Bengal müfrezesinde bir askerken bu makaleyi yazmış ve Kalküta'da yayınlanan bir gazeteye göndermiştir (Daily Janakantha, 2019).

Ancak, Türkiye'nin Bangladeş eski Büyükelçisi Kemal Özcan Davaz, bu makalenin Mart 1920'de Saugat dergisinde yayımlandığını söylemektedir:

"Nazrul İslam'ın Kemal Paşa şiiirinden daha bir buçuk-iki yıl önce yazdığı ve 1920 Martında Kalküta'da "Saugat" -Şevkat- dergisinde yayınlanan ilk iki makalesinden birinin "Turki Mahildar Gomta Khola" -Türk Kadınının Peçesiz Yüzü- başlıklı makalesi olduğunu ve makalenin de İtilâf Devletlerinin İstanbul'u (13 Kasım 1918) ve İzmir'i (15 Mayıs 1919) işgalini takiben tertiplenen mitinglerden en önemlisi olan Sultan Ahmet meydanı mitinginde (23 Mayıs 1919) Halide Edip'in yaptığı konuşma ile ilgili haberlerin Kalküta'ya ulaşması üzerine yazılmış ve Müslüman kadınların peçe takmak yerine Halide Edip örneğinde olduğu gibi, yüzlerini ve gözlerini açarak uluslarının hürriyet ve bağımsızlık mücadelesine katılmalarını öğütleyen bir makale olduğunu öğrendim. Bir İslam toplumunda, 1920 yılında bunları yazabilmenin, söyleyebilmenin herhalde çok önemli olduğunu da düşünmüştüm." (Davaz, 2000)

Bu makale, Amerikalı bir gazetecinin (Nazrul, "Saheb" / Beyefendi olarak hitap etmektedir) Türklerle yaşadığı olumsuz ve nahoş deneyimlerini paylaşması sonrasında yazılmıştır. Saheb, Türk kadınlarının güzelliği hakkında tatsız yorumlar bile yapmıştır.¹³ Nazrul, o beyefendinin yazılarına eleştirel bir yaklaşımla karşı çıkmıştır. Bu yazıda Nazrul, Saheb'in Türk kadınlarının güzelliğine dair olumsuz açıklamalarına karşı çok güçlü bir duruş sergilemiştir. Bu arada Nazrul, o dönemde Türk toplumunda kadınların konumuyla ilgili olarak bu makalesinde şöyle yazmıştır: "Türkler modern batı kural ve yasalarına göre modernleşmiş olsalar da kızları henüz peçelerini çıkarmadı."

Eski Büyükelçi Kemal Özcan Davaz'ın ifadesine göre, Nazrul bu makaleyi büyük ölçüde Halide Edip'in konuşmasından ilham alarak yazmıştır. Ancak Bengalce yazılmış bu makalede Halide Edip'ten hiç bahsedilmemiştir. Makalenin başlığı olarak "Türk Kadınının Peçesiz Yüzü" ifadesinin tercih edilmesinde Halide Edip faktörü rol oynamıştır; ancak Kemal Özcan'ın bu yoruma sadece bu sebeple değil, muhtemelen henüz başka bir dile çevrilmemiş olan bu makaleyle ilgili ihtimallerden yola çıkarak vardığı düşünülebilir. Bununla birlikte, Nazrul'un bu başlığı mecazi anlamda seçmiş olma olasılığı da yüksektir; çünkü makalede

¹³ Saheb, Türk kadınlarını güzel bulmadığını ifade etmiştir.

Halide Edip'e de modern Türk kadınının özelliklerine de yer verilmemiştir. Nazrul makalenin sonunda şöyle der: "Cennetteki hurileri görme şansım olursa, asla bir Türk kadınından daha güzel olmayacaklar, kesinlikle eminim." (İslam, 1919)

Nazrul Türkiye'ye, halkına, kültürüne ve yaşam tarzına derinden düşkün olduğu için bu makaleden bahsedilmesi önemlidir. Yazarın, ilk makalesini Türk kadınlarının güzelliği hakkında yazması dikkate değerdir. Daha sonra Türklerin bağımsızlık mücadelesi, yazarı derinden etkilemiş ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Türklerin yılmaz ruhunu edebî eserleriyle yansıtmaya çalışmıştır. Devrimci şair Kazi Nazrul İslam, başta gençler olmak üzere Bengal halkında Türk ruhunu uyandırarak Hindistan Yarımadası'nın bağımsızlık mücadelesinin ve ardından Bangladeş'in bağımsızlık mücadelesinin ruhunun ve ilkelerinin temellerini atmıştır.

Nazrul'un edebiyatı, genel olarak Bengal edebiyatına yeni bir boyut kazandırdığı için yinelenen bir tema haline gelmiştir. Hindistan'ın o zamanlar sömürge yönetimi altındaki asi bir şair olan Nazrul, sanki doğanın dönemin ihtiyacını dikkate alarak yarattığı şahsiyettir. Nazrul'un edebî eserleri sayesinde Bölünmemiş Bengal'de komünalizme, emperyalizme, sömürgecilğe, köktencilğe ve iç ve dış sömürüye karşı mücadele hız kazanmıştır. Nazrul'un edebiyatı, aslında sanat ve edebiyatın sosyal reform aracı olarak çok güçlü bir silah olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İngiliz hükümeti, Nazrul'un bazı kitaplarını ve dergilerini yasaklamış ve onu hapse mahkûm etmiştir. Kazi Nazrul İslam, Hindistan Yarımadası'nda bağımsız bir devlet talebini yazılı bir belge aracılığıyla dile getiren ilk kişidir. Nazrul, 'Rudramangal' (1926) kitabında "Dhumketur Poth" (Kuyruklu Yıldızın Yolu) adlı yazısında şöyle yazmıştır: "Hint topraklarının tek bir parçası bile yabancılar tarafından kontrol edilmeyecek. Hintliler, Kızılderilileri yönetmekten sorumlu olacak. Bu konuda hiçbir yabancıya bize dikte etme hakkı yoktur. Hindistan'ın kralları ya da diktatörleri olanlar ve bu toprakları ölü yakma yerine çevirenler, tüm bagajları ve eşyaları (Bengalcesi "tolpitolpa") ile okyanusu geçmeye hazır olmalıdırlar." (Akter, 2015)

Nazrul, şiirlerinde daha önce hiç kullanılmamış müstesna konu ve kelimeler kullanmıştır. Şiirleri, çağdaş siyasi ve sosyal acıları yansıttığından benzeri görülmemiş bir popülerlik kazanmıştır. Ayrıca, eserlerinde Hindu-Müslüman karma mirasına da hizmet etmiştir. Nazrul'un Bengal müziğine katkısı da oldukça önemlidir. Kendi yazdığı "Shukno Patar Nupur Paye" ve "Tribhuboner Priyo Muhammad" şarkılarının ezgilerini Türkçe "Üsküdüara Gider İken" şarkısından almıştır.

Nazrul'un edebiyatı hakkında 1968 yılında Türk Pakistan Kültür Cemiyeti Genel Merkezi tarafından yayımlanan "Devrim Şairi Nazrul İslam" adlı bir yazıda şu ifadelere yer verilmektedir:

"Nazrul İslam, çağdaşı RUBINDRANATH TAGORE gibi büyük İngiliz Romantik şairlerinin etkisi altında çok az kalmış, lakin herhangi bir doktrine felsefenin tesiri altında kaldığı görülmemiştir. Bazı kimseler bu büyük şairde Shelley'in etkisi olup olmadığını araştırmışlardır. Ayak altında ezilen insanların müdafiliğini yapmasında ünlü Amerikan Şairi

Walt Whitmann'ın etkisi görülmektedir. Bununla birlikte Nazrul İslam'ın Mevlana Celaleddin Rumi, Hafız, Şeyh Sadi ve Ömer Hayyam gibi yabancı şairlerin tesiri altında kaldığı söylenebilir. Yine Nazrul İslam, asrının en büyük şairlerinden İkbâl'in tesiri altında kalmıştır. Ve yine İkbâl gibi Nazrul İslam da bazen büyük İranlı şairlerin mistisizminin tesiri altında kalmıştır. Bu büyük dâhinin eserler verdiği diğer bir saha da müziktir. Kendisi aynı zamanda büyük bir bestekâr olup, bu sahadaki başarıları da kendisine has stili ile kolaylıkla tanınabilmektedir." (Devrim Şairi Nazrul İslâm, 1968: 7)

"Devrim Şairi Nazrul İslam" adlı bu yazı, Ankara'nın Şark Matbaası'ndan 1968 yılında bir kitap olarak basılmıştır. Bu kitabın girişinde, Nazrul İslam'ın 69. doğum günü dolayısıyla Pakistan'ın o dönemki Cumhurbaşkanı Eyüp Han'ın bir mesajına yer verilmiştir. O dönem Hindistan'da yaşamasına rağmen Pakistan'da anılması, Nazrul İslam'ın tüm Hindistan Yarımadası için ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Özellikle sömürgecilikten kurtuluş sırasında Nazrul'un eşsiz katkısı, Cumhurbaşkanı Eyüp Han tarafından şöyle anlatılmaktadır: "Kazi Nazrul İslam, halkımızın uyanmasına müstesna bir katkıda bulunmuştur. Kendisine özgü stiliyle halkımızın ümit ve emellerini büyük bir cesaret ve azimle ifade etmesini bilmiştir. O bizim tarihimizdeki fikir ve hareket olarak filizlenen ve kaderimizde tecessüm eden taze bir görüşün köklerini içimize damla damla akitmiştir." (Devrim Şairi Nazrul İslâm, 1968: 3)

Hindistan Yarımadası'nda sömürgecilğe ve benzeri her türlü zulme karşı durmak, kendi hakları için mücadele etmek ve gerektiğinde savaşmak için her dönemde Nazrul'un yazıları ilham kaynağı olmuştur. karşı Doğu Pakistan'ın; Pakistan merkezî iktidarı ve askeri rejiminin zulmüne ve haksızlıklara savaşması ile 1971'de bugünkü Bangladeş'in doğuşu konusunda da Devrim Şairi Nazrul İslam'ın güçlü yazılarının etkili olduğu rahatlıkla söylenebilir.

"Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şair: Gazi Nazrul İslam" adlı makalesinde, Fethi Tevetoğlu şöyle yazmaktadır: "Toprak büyüklüğü kadar geniş, derin ve zengin Hint Edebiyatında, sağlık durumundan ötürü ancak yirmi yıl kadar kısa bir süreliğine bir kuyruklu yıldız olarak parlayıp geçen Nazrûl İslam'ın sanat göklerindeki izi hiç silinmemiştir. O, dünkü Büyük Hindistan'da olduğu gibi bugün de Hindistan'ın, Pakistan'ın ve özellikle öz yurdu Bangladeş'in unutulmayan büyük milli şairidir. Herkes ona "benim" diyerek sahip çıkmaktadır. Eserleri Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'te basılmakta, piyesleri oynanmakta; şarkıları her üç ülkenin de çocukları ve gençleri tarafından söylenmektedir." (Tevetoğlu, 1989)

Sonuç

Bu çalışma boyunca Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve Kemal Atatürk'ün, Bengal bölgesinin anti-emperyalist hareketlerindeki ve Bangladeş'in bağımsızlık tarihinde ne kadar etkili olduğu sorusunun cevabı araştırılmıştır. Bu araştırma için de Bengal'in yazılı basınında Kemal Atatürk ve Türk Kurtuluş Savaşı ile ilgili

çeşitli yazı ve şiirler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kemal Paşa'nın demokratik ve cumhuriyetçi devrimi, Hindistan Yarımadası halkına, özellikle de Bengalli Müslümanlara yeni fikirler aşılamıştı. Kemal Paşa'nın modern laik bir toplum inşa edilirken gösterdiği liderlik, özellikle Bengal'in yazarlarını, edebiyatçıları ve entelektüellerini harekete geçirmişti. Ayrıca Kemal Paşa'nın anti-emperyalist felsefesi tüm Asya'ya ilham kaynağı olmuştu. Cumhuriyeti ilan ederek modern bir ülke inşa etmek, dinin bağınazlığından kurtulmak, insanca bir toplum oluşturmak, kadın-erkek eşitliğini sağlamak Mustafa Kemal'in idealleri arasındadır.

Kemalizm, bu ideallerden etkilenen Bengal'in ilerici edebiyat yazarlarının ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada ele alınmış olan Rabindranath, Ramnath ve Nazrul'un çeşitli eserlerinde, her üç yazarın da Atatürk taraftarı olduğu ve eserlerinde Mustafa Kemal Paşa liderliğindeki Türk Kurtuluş Savaşı'nı ve modern laik Türkiye

Cumhuriyeti'ni destekledikleri görülmüştür. Yazdıkları bazen derin bir duygusallık içerdiğinden yazarların yer yer objektiflikten uzaklaşmış olmaları da bir olasılıktır. Örneğin, Ramnath Biswas'ın Türkiye ziyareti sırasında çeşitli kişilerle gerçekleştirdiği sohbetler tamamen yazarın tecrübelerine dayalı olarak kitabında sunulmuştur. Bu sohbetlerde geçen tarihsel olayların gerçekliğinin tarih kitapları ve ilgili kaynaklarla karşılaştırılmaması, çalışma için bir eksiklik sayılabilir. Ancak girişte belirtildiği gibi; bu çalışma, Türkçe literatürde hiç ele alınmamış tarihsel eserlerin incelenmesinin yanı sıra İngiliz kolonisi Bengal'de Atatürk'ün vizyoner liderliğinin ne anlam ifade ettiğini ortaya koymaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akter, M. (2015). Nazrul-er Karabash o Onoshon Dhormoghot (Nazrul'un tutukluluğu ve açlık grevi, 27 Mayıs 2015). *BanglaNews24*. <https://www.banglanews24.com/> Erişim: 14 Mayıs 2024
- Bhattacharya, R. (2017). Robindronath-er Ekti Na Pora Lekha (Rabindranath'ın bir okunmamış makalesi). *Saradiya Anushtup*. s. 135 - 143.
- Bhattacharyya, P. K. (2017, Ağustos 27). Nazrul-er Prothom Prokashito Kobita (Nazrul'un İlk Yayımlanmış Şiiri). *Bangla Tribune*. <https://www.banglatribune.com> Erişim: 15 Mayıs 2024
- Daily Janakantha. (2019). Kazi Nazrul-er Probonkho Proshonge (Kazi Nazrul İslam'ın Makaleleri Hakkında, 24 Mayıs 2019). <https://www.dailyjanakantha.com/literature/news/42399> Erişim: 13 Mayıs 2024
- Davaz, K. Ö. (1999). "Kemal Paşa" adlı destan-şiirin yazarı Bangladeş Milli Şairi Gazi Nazrul İslam - Doğumunun 100. Yılında. *Atatürk Araştırma Merkezi*, s. 1149-1150.
- Davaz, K. Ö. (2000). Atatürk, Bangladeş, Kazi Nazrul İslam. *Atatürk Araştırma Merkezi*.
- Devrim Şairi Nazrul İslâm*. (1968). Türk-Pakistan Kültür Cemiyeti.
- Efti, S. R., & Gönenç, A. Y. (2023). Bangladeşli Gazeteci ve Millî Şair Nazrul'un 'Dhumketu' Dergisinde Atatürk. In *İletişim Çalışmaları 2023* (pp. 133-153). Eğitim Yayınevi.

- Haque, U. (2023, Mayıs 25). Nari Jagoroner Kobi Nazrul (Kadın Uyanışının şairi Nazrul). *Dhaka Post*. <https://www.dhakapost.com/country/196563> Erişim: 15 Mayıs 2024
- İslam, K. N. (1919). Türki Mohilar Ghomta Khola (Türk Kadınının Peçesiz Yüzü). *Saugat*.
- İslam, K. N. (1922a). Kemal (S.R. Efti Çev). *Dhumketu Dergisi*, (14), s. 3.
- İslam, K. N. (1922b). Sarathir Pather Khobor. *Dhumketu Dergisi*, (1), s. 3.
- İslam, K. N. (1922c). Narir Mukti Kon Pothe. *Dhumketu Dergisi*, (18), s. 7.
- Khilafat Andolon*. (2015, Nisan 17). *Banglapedia*. <https://bn.banglapedia.org> Erişim: 11 Mayıs 2024
- Ortaylı, İ. (2019). Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 8. Baskı. İstanbul.
- Roy, B. (2017). Onno Kono Neshoner Khoje (Başka Bir Millet Arayışında, 2 Kasım 2017). *Anandabazar Patrika*. <https://www.anandabazar.com/> Erişim: 10 Mayıs 2024
- Sohel, S. (2018, Mayıs 25). Soinik Nazrul-er Shahitto Chorcha (Asker Nazrul'un Edebiyatı). *Daily İnqilab*. <https://m.dailyinqilab.com> Erişim: 15 Mayıs 2024
- Tagore, R. (1938). Kemal Atatürk (S.R. Efti Çev). *Anandabazar Patrika*. (25 Aralık 1938) <https://www.ebanglalibrary.com> Erişim: 14 Mayıs 2024
- Tevetoğlu, F. (1989). Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şair: Gazi Nazrul İslam. *TTK Belleten*, 53(207-208), s. 876.
- Topkaya, M. (2022). Bangladeş, Bangabandhu ve bir Şiir. <https://www.kalerkantho.com> Erişim: 12 Mayıs